

ฉบับที่ ๑๐๐ ปี

វឌ្ឍនភាព ១០០ ឆ្នាំ

กำหนดการพิธีบวงสรวง
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ณ มณฑลพิธีหน้าหอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

วันอังคารที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒

-
- ๐๗.๕๕ น. • ประธานในพิธี จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยถวายบังคม
พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ที่พระบรมราชานุสาวรีย์ หน้าหอประชุม
- ประธานในพิธี จุดธูปเทียนที่โต๊ะเครื่องสังเวย
 - พระราชครูวามเทพมุนี อ่านโองการบวงสรวง
 - ประธานในพิธี ประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ร่วมร้องเพลงมหาวชิราวุธราชสดุดี พร้อมกัน
- ๐๘.๕๕ น. • คณะกรรมการจัดงานวชิราวุธ ๑๐๐ ปี และผู้แทนนักเรียน
ถวายพานพุ่ม

คำถวายราชสดุดี
 ของ
 ประธานคณะกรรมการการจัดงานวชิราวุธ ๑๐๐ ปี
 เป็นประเดิมแห่งสวัสดิมงคล
 เนื่องในการจัดงานวชิราวุธ ๑๐๐ ปี
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 วันอังคารที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๒
 ณ พระบรมราชานุสาวรีย์
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

ท่านนายกรรมการและกรรมการอำนวยการ
 คณะกรรมการการจัดงานวชิราวุธ ๑๐๐ ปี
 คณาจารย์ พนักงาน นักเรียนเก่าและปัจจุบัน

วันนี้เรามาประชุมพร้อมกันจัดพิธีบวงสรวงพระบาทสมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นประเดิมแห่งสวัสดิมงคล เนื่องในการจัดงาน
 วชิราวุธ ๑๐๐ ปี

วชิราวุธวิทยาลัยเจริญรุ่งเรืองมาตราบถึงกาลบัดนี้ได้ ก็ด้วยเดช
 พระมหากษัตริย์คุณและพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อมในพระบาทสมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงดำรงในทศพิธราชธรรมและเปี่ยมด้วย

พระปรีชาญาณอันล้ำลึก กว้างไกล ยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน ทรงนำพาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้สำเร็จ สมดังพระบรมราชปณิธาน ที่จะให้ประเทศสยามมีชื่อเสียงได้รับเกียรติ และเป็นที่ยอมรับในหมู่นานาอารยประเทศ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาเปรี๊ยะปราดในด้านงานสร้างสรรค์ทางวรรณกรรม ทรงสร้างรากฐานทุนทางวัฒนธรรมของชาติ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนจรรโลงศิลปวัฒนธรรมให้มีการสืบทอดและพัฒนาอันสะท้อนให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพความเป็นปราชญ์ของพระองค์ พลสกนิกรชาวไทยจึงพร้อมใจกันถวายพระราชสมัญญาภิไธย สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ทั้งยังทรงได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ดังที่องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้เฉลิมพระเกียรติในได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท โดยประกาศพระเกียรติคุณให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญทางวัฒนธรรมของโลกด้วย

พระราชกรณียกิจทั้งหลายที่ทรงตรากตรำพระวรกาย ทั้งทรงทุ่มเทพระปรีชาสามารถ และพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติและประชาชน ทำให้ทรงนำบ้านเมืองไทยก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการปรับปรุงและพัฒนาในทุกด้าน ทรงนำสยามประเทศก้าวขึ้นสู่การยอมรับของนานาอารยประเทศ และสามารถกอบกู้เอกราชทางการศาลและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งถูกลิดรอนลงโดยชาติมหาอำนาจตะวันตกด้วยสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรมมาเป็นเวลาช้านานได้สำเร็จ นับเป็นเกียรติภูมิแก่ประเทศชาติบ้านเมืองซึ่งชาวไทยทั้งหลายควรภูมิใจและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณมีรัฐลี้ม

อนึ่ง พระราชกรณียกิจที่ได้ทรงริเริ่มสร้างสรรค์นั้น มีเป็นอเนกอนันต์ พันวิสัยปุณฺฑนที่จะปฏิบัติได้อย่างดีเลิศทุกประการ แต่ด้วยเหตุที่ทรงมั่นในพระบรมราชปณิธานอันแน่วแน่ และพระปรีชาสามารถอันสูงส่ง ทำให้เกิดพลัง

ที่เป็นผลให้กิจการทั้งปวงเจริญก้าวหน้า พัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและมีความ
ทันสมัยตราบถึงปัจจุบัน เหตุฉะนั้นลูกหลานไทยทั้งปวงจึงควรตั้งใจที่จะ
ดำเนินรอยตามพระยุคลบาทในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติ และร่วมกัน
น้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม

ในวาระมงคลสมัยแห่งการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนมหาดเล็กหลวงมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๕๓
เพื่อให้เป็นสถานศึกษาในการสั่งสอนอบรมกุลบุตรให้เป็นทรัพยากรบุคคลของ
ชาติที่ถึงพร้อมซึ่งความเป็นสุภาพบุรุษ เปี่ยมด้วยความรู้ คู่คุณธรรมตลอดมา
วิชาวุฒวิद्याลย์จึงเป็นเสมือนพระราชมรดกอันทรงคุณค่าทางการศึกษาของชาติ
ที่สำคัญแห่งหนึ่ง คณะจารย์ นักเรียน ตลอดจนจนพนักงาน ในนามคณะกรรมการ
จัดงานวิชาวุฒ ๑๐๐ ปี จึงได้พร้อมใจกันจัดพิธีถวายราชสักการะบวงสรวงสังเว
ตามโบราณราชประเพณี ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

ด้วยอาณาภาพแห่งความจงรักภักดีและความตั้งใจมั่นที่จะร่วมกัน
สร้างสรรค์จรรโลงให้วิชาวุฒวิद्याลย์มีความรุ่งเรืองพัฒนา และมีชื่อเสียง
เกียรติคุณเพื่อให้ปรากฏพระเกียรติยศสืบไปในเบื้องหน้า คณะกรรมการ
จัดงานวิชาวุฒ ๑๐๐ ปี จึงได้พร้อมกันจัดพิธีบวงสรวงสังเวตามโบราณ
ราชประเพณี เพื่อเป็นสิริสวัสดิมงคลแก่การจัดงาน และเพื่อเป็นขวัญและ
กำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่จะร่วมใจกันสนองพระเดชพระคุณในวาระสำคัญนี้
ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น ผ่านพ้นอุปสรรคทั้งปวง จนสำเร็จลุล่วง
ภารกิจ บังเกิดความสัมฤทธิ์สิริสวัสดิ ด้วยความสมัครสมานสามัคคีทั้งใน
กาลบัดนี้ และสืบไปในเบื้องหน้าเทอญ

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระผู้พระราชทานกำเนิดวชิราวุธวิทยาลัย

การศึกษาของประเทศไทยแต่เดิมมานั้น ผากไว้กับวัดและวัง กล่าวคือ เมื่อกุลบุตรเติบโตพอที่จะศึกษาเล่าเรียนได้ บิดาก็มักจะนำไปฝากเป็นศิษย์วัดเพื่อศึกษาเล่าเรียนอักษรวิธีกับพระภิกษุผู้เป็นครู เมื่อสามารถอ่านออกเขียนได้แล้ว จึงจะนำไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กเพื่อเรียนรู้พระราชกิจจนยิ่งใหญ่ บ้างก็นำไปฝากไว้กับเจ้านายขุนนางเพื่อเรียนรู้การงานในระดับต่างๆ ลงมา ส่วนการศึกษาของกุลธิดานั้น นอกจากการฝึกหัดเย็บปักถักร้อย และงานบ้านงานครัวแล้ว ก็แทบจะไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนกันเลย

การศึกษาของไทยคงดำเนินตามวิถีโบราณต่อเนื่องกันมาจนถึงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนหลวงสอนหนังสือไทยขึ้นที่วัดมหรธนพาราม แล้วต่อมาได้โปรดอาราธนาคณะสงฆ์ให้ช่วยเป็นธุระจัดการศึกษาให้แผ่ขยายไปทั่วพระราชอาณาจักร จึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับกุลบุตรขึ้นตามอารามต่างๆ ทั่วประเทศ และโดยที่มีพระบรมราชานุญาตพิเศษให้กุลบุตร

ที่ได้เล่าเรียนจนจบชั้นประโยค ๒ ได้รับการยกเว้นจากการเกณฑ์เข้ารับราชการ บิดามารดาและผู้ปกครองจึงนิยมส่งบุตรหลานเข้าเล่าเรียนในโรงเรียนต่างๆ เพื่อจะได้รับสิทธิ์ยกเว้น รวมทั้งเมื่อการที่ได้เล่าเรียนในโรงเรียนนี้ยังเป็นหนทางให้สมัครเข้ารับราชการเป็นเสมียนได้โดยง่าย จึงเกิดความนิยมที่จะเล่าเรียนเพื่อรับราชการ **“เป็นเจ้าคนนายคน”**

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัติพระนครในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ แล้ว ก็ได้มีผู้ปกครองนำบุตรหลานที่มีอายุอยู่ในระหว่าง ๑๒ - ๑๖ ปี มาถวายตัวเป็นมหาดเล็กตามโบราณราชประเพณีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเด็กๆ เหล่านั้นยังมีอายุอยู่ในวัยเล่าเรียน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปเล่าเรียนในโรงเรียนต่างๆ ตามพื้นความรู้และความถนัดของแต่ละบุคคล และในยามที่ทรงว่างจากพระราชกิจทั้งหลายก็ทรงอุทิศพระองค์เป็น “ครู” พระราชทานการสั่งสอนวิชาการแขนงต่างๆ แก่มหาดเล็กข้าในพระองค์ ทั้งยังทรงสอดส่องตรวจตราการเล่าเรียนของมหาดเล็กข้าในกรมเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง

ตลอดมา จึงทำให้ทรงตระหนักถึงปัญหาการเล่าเรียนของเด็กไทยที่มุ่งแต่จะเรียนรู้อะไรเพื่อไปเป็น “เจ้าคนนายคน” หากปล่อยให้ดำเนินต่อไปนอกจากจะส่งผลเสียหายร้ายแรงแก่การศึกษาของชาติแล้ว ยังจะเป็นการสูญเสียเวลาของผู้เล่าเรียนไปโดยเปล่าประโยชน์ ดังมีตัวอย่างเกิดขึ้นที่ประเทศอินเดียที่คนเรียนจบปริญญาต้องไปเป็นคนขับรถรับจ้าง จึงได้ทรงหยิบยกปัญหานี้ขึ้นหรือในที่ประชุมสหภาพบาลประจำปี พ.ศ. ๒๔๔๙ แต่กระทรวงธรรมการและกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาของชาติทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมืองไม่อาจจะแก้ปัญหาที่หยั่งรากลึกนี้ได้ดังพระราชประสงค์

ครั้นเสด็จขึ้นครองสิริราชย์สมบัติต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ แล้ว จึงได้ทรงเริ่มปฏิบัติพระราชกรณียกิจแรกในรัชกาล ด้วยการพระราชทานแนวพระราชดำริในการจัดการศึกษาของชาติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ซึ่งในเวลานั้นยังเป็นพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ เจ้ากรมตรวจ กระทรวงธรรมการ

เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นการส่วนพระองค์ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ เพื่อจะได้ทรงอธิบายเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาของชาติ และในวันเดียวกันนั้นก็ให้มีพระราชกระแสดำรัสสั่งให้พระยาไพศาลศิลปศาสตร์ไปจัดตั้งโรงเรียน เพื่อจะรวบรวมบรรดาเด็ก ๆ มหาดเล็กข้าหลวงเดิมที่แยกย้ายกันเล่าเรียนอยู่ตามโรงเรียนต่างๆ มาแต่ก่อนเสด็จเสวยสิริราชสมบัติ ให้ได้มาศึกษาเล่าเรียนรวมกันในโรงเรียนที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นใหม่ ให้ทันวันเฉลิมพระชนมพรรษาครั้งแรกในรัชกาลที่จะเวียนมาบรรจบในวันที่ ๑ มกราคม

เมื่อออกจากที่เฝ้าฯ ในวันพุธที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ แล้ว พระยาไพศาลศิลปศาสตร์ก็ได้ขออุปการะนิยัตินัยบัตรจากกระทรวงธรรมการ ๓ คน คือ ครูศรี^๑ ครูทองอิน และครูสนั่น^๒ มาเป็นครูประจำที่โรงเรียนที่กำลังจะเปิดใหม่ แต่เนื่องจากวันที่ ๑ มกราคมปีนั้นตรงกับวันอาทิตย์ ฉะนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับคตินิยมของไทยพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ จึงได้จัดการเปิดโรงเรียนสำหรับมหาดเล็กข้าหลวงเดิมขึ้นเป็นการชั่วคราวตั้งแต่วันพฤหัสบดีที่ ๒๙ ธันวาคม เพราะโบราณจารย์

^๑ นายศรี ศรีเกตุ ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาบริหารราชมานพ ผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็กหลวงคนแรก แล้วเลื่อนเป็นเจ้ากรมโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์

^๒ นายสนั่น สิงห์แพทย์ ต่อมาย้ายกลับไปรับราชการกระทรวงธรรมการและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ครั้งสุดท้ายเป็น พระนิพนธ์นิติสิทธิ์

คณะดุสิต

ท่านถือกันว่า วันพฤหัสบดีเป็น “วันครู” โดยได้แบ่งพื้นที่ของอาคารโรงเรียนราชกุมารเก่าริมประตูพินานไชยศรี ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งเป็นตึกยาวออกเป็นสองฝั่ง ฝั่งทิศเหนือคงเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนมหาดเล็ก หรือที่ต่อมาวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้พระราชทานชื่อให้ใหม่ว่า “โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”^๓ ส่วนฝั่งทิศใต้ได้จัดเป็นที่ตั้งโรงเรียนชั่วคราวสำหรับมหาดเล็กข้าหลวงเดิมหรือที่ในวันเดียวกันนั้นได้พระราชทานนามว่า “โรงเรียนมหาดเล็กหลวง”

ในการเปิดโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้น พระยาไพศาลศิลปศาสตร์ได้จัดให้นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระ แล้วให้นักเรียนยืนหันหน้าไปทางที่ประทับพร้อมขับร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี แล้วจึงเริ่มต้นเปิดการเล่าเรียนมาแต่บัดนั้น

ส่วนสถานที่ตั้งโรงเรียนถาวรซึ่งเป็นสถานที่ตั้งปัจจุบันนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาไพศาลศิลปศาสตร์ และพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (นพ ไกรฤกษ์) จางวางมหาดเล็กและกรรมการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เป็นผู้ไปตรวจพิจารณาหาสถานที่ที่เหมาะสม เมื่อกรรมการทั้งสองนั้น

^๓ ต่อมาวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็น “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

พิจารณาเลือกที่ดินพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์
ที่ “สวนกระจิง” ริมคลองเปรมประชากร ซึ่งเป็น
เป็นส่วนหนึ่งของพระราชวังดุสิตเป็นสถานที่
ตั้งถาวรของโรงเรียนแล้ว จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้นายเอดเวิร์ด ฮีลีย์ อาจารย์
โรงเรียนช่างของสามัคยาจารย์เป็นผู้วางผัง
ก่อสร้างโรงเรียนให้สอดคล้องกับวัดเบญจมบพิตร
ดุสิตวนาราม ซึ่งอยู่คนละฟากกับเขาดินนา
เมื่อการก่อสร้างโรงเรียนชั่วคราวเป็นเรือนไม้
หลังคามุงจากที่พื้นที่ฝั่งใต้ของสวนกระจิงแล้ว
เสร็จลงในตอนปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๕๔ จึงโปรดให้ย้ายนักเรียนจากโรงเรียน
ชั่วคราวในพระบรมมหาราชวังมาอยู่ที่โรงเรียน
ใหม่ที่สวนกระจิง พร้อมกับโปรดเกล้าฯ ให้จัด
พิธีทำบุญขึ้นโรงเรียนใหม่เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๕๔

เมื่อนายฮีลีย์ สถาปนิกชาวอังกฤษ
พร้อมด้วยพระสมิทธเลขา (ปลั่ง วิภาตะ
ศิลปิน)^๔ นายช่างออกแบบของกรมศิลปากร
จัดการออกแบบก่อสร้างหอสมุดและหอนอน
ของนักเรียนแล้วเสร็จ ได้โปรดพระราชทาน
พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๗๕๐,๐๐๐
บาท จัดสร้างโรงเรียนถาวรขึ้นด้วยศิลป
สถาปัตยกรรมอันวิจิตรอย่างแบบไทย พร้อม
กันไปกับการก่อสร้างตึกบัญชาการโรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ตำบลปทุมวัน
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) โดยเริ่มการก่อสร้าง

มาตั้งแต่เดือนปลายปี พ.ศ. ๒๔๕๗

ครั้งการก่อสร้างดำเนินมาจนถึงขั้น
ก่อสร้างรากหอสมุดและตึกครูและนักเรียนทั้ง
ห้าหลังแล้วเสร็จ ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยา
โหราธิบดี เจ้ากรมโหราหลวง คำนวณพระฤกษ์
ทูลเกล้าฯ ถวาย แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการ
พระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนมหาดเล็กหลวง
ขึ้นที่หอประชุมโรงเรียนชั่วคราว ในวันจันทร์
ที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานพระอาลักษณ์
จารึกกระแสดพระบรมราชโองการแสดงพระราช
ปรารภในการจัดตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง
บรรจุไว้ในทึบโลหะ แล้วทรงบรรจุทึบโลหะ
นั้นลงในศิลาพระฤกษ์ เสร็จการพระราชพิธี
แล้วโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานเชิญแท่งศิลา
พระฤกษ์นั้นไปฝังลงในที่ใต้หอสมุดตรงมุขหลัง

ส่วนการจัดการศึกษาเล่าเรียนใน
โรงเรียนมหาดเล็กหลวงนั้น นอกจากจะ
โปรดเกล้าฯ ให้จัดการเล่าเรียนไปในแนวทาง
แบบพับลิกสกูล (Public School) ของอังกฤษ
แล้ว ยังได้พระราชทานพระบรมราชโบาย
ในการอบรมนักเรียนมหาดเล็กหลวงไว้เป็น
พิเศษ ดังมีความปรากฏในพระราชบันทึก
ที่พระราชทานไปยัง เจ้าพระยาพระเสด็จ
สุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) เสนาบดี
กระทรวงธรรมการ และพระยาไพศาลศิลป
ศาสตร์ (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ปลัด
ทูลฉลองกระทรวงธรรมการ ซึ่งมีความว่า

^๔ ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม วิทยาลัยนาฏศิลป

^๕ ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาจินดารังสรรค์

NOTE

I recommend this article to the notice of the Minister of Education and the UnderSecretary. I have marked certain passage in red, because some of them impress me, and others state very clearly what I have felt all along.

All systems and rules and syllabus are really so much waste paper, and worse still waste of time, if they do not succeed in producing the sort of citizens we want for our country. I do not say that what applies to England will equally apply to Siam. On the contrary it would be a very grave mistake to adopt English methods in totis without alteration, but the article may give one some few ideas.

...In the Royal Pages College, what I want is not so much to turn out model boys, all of the same standard, all brilliant "madhayom" Scholars with thousands of marks each, as to turn out efficient young men, young men who will be physically and morally clean, and who will be looking forward keenly to take up whatever burden the future may lay upon them. I do not want monuments of learning who have passed all your exams with ying colours. I do not want a walking school books. What I want are just manly young men, honest, truthful, clean in habit and thoughts; and I would not break my heart about it if you told me that such or such a fellow writes with difficulty, can't do compound fraction, or does not know any geometry, if I only

knew that he has learnt enough at my school to know the difference between true manliness and effeminacy. I never want again to hear "clever" people complaining that "ปัญญาทวฆหัวเอาตัวไม่สอด". At the Mahadlek College, what I want is that Education should mean the turning of a boy into a ne young man and a good citizen, not to crush out all individuality under the weight of Syllabus and System! and I want Education to be interesting to the boys, so that they would in later days be able to look back upon School life as something peculiarly pleasant to have passed through. My College is not to be compared to other schools, where the aim is different. If I had wanted just the ordinary kind of school, I would have founded a day school, not a boarding one

All this may all or may not be in accord with your scheme of Education _if it is, then I am glad; but if not, then please let me have a fair trial with my idea. Don't try and make my Teachers "toe your line"; let them "toe" mine, because they are running in my "sports", in which I am giving the "Cups".

V.R

ต่อมาหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและนายกรัฐมนตรี
กรรมการอำนวยการวชิราวุธวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้ค้นพบพระราชบันทึกดังกล่าวในโต๊ะทำงาน
ของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ผู้เป็นบิดาได้แปลความในพระราชบันทึกดังกล่าวเป็น
ภาษาไทย ดังนี้

บันทึก

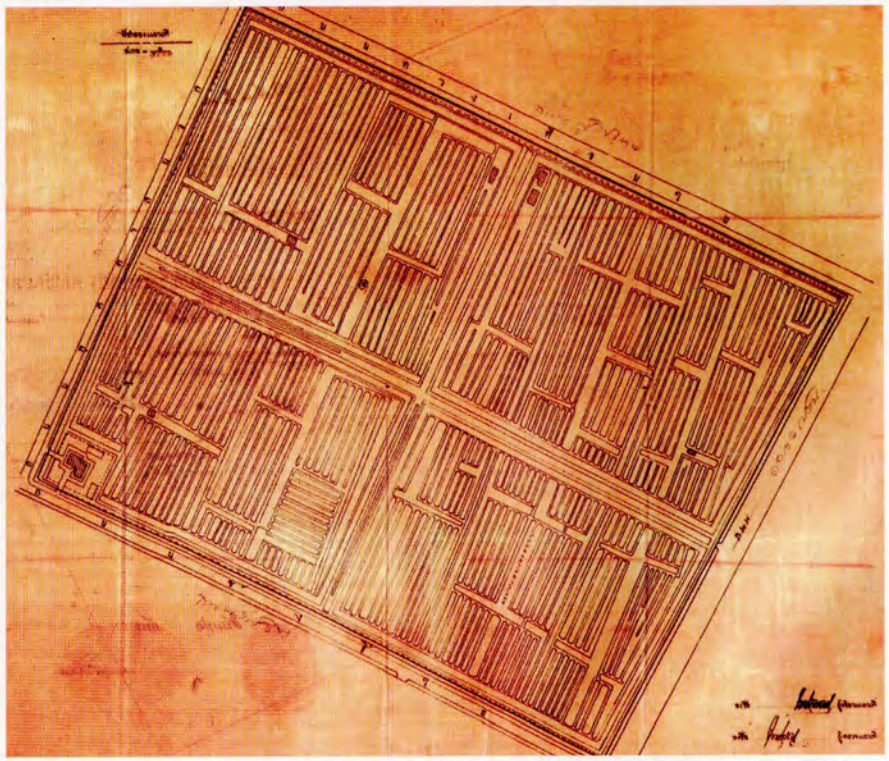
ข้าส่งข้อความนี้มาเพื่อให้เสนาบดี และปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการอ่าน ข้าได้ขีดเส้นแดงใต้ข้อความบางตอน คือ ตอนที่ถูกใจข้าและตอนที่แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งในเรื่องที่ข้ารู้สึกตลอดมา

ระบบการศึกษาและกฎเกณฑ์ทั้งหลาย ตลอดจนหลักสูตรแท้จริงทำให้เปลืองกระดาษไปเปล่าๆ ยิ่งกว่านั้นคือ เปลืองเวลาด้วย ถ้าไม่ทำให้ประชาชนเป็นอย่างที่เรากำลังต้องการสำหรับประเทศของเราได้เป็นผลสำเร็จ ข้าไม่หมายความว่าอะไรดีสำหรับเมืองอังกฤษจะต้องดีสำหรับเมืองไทยด้วย ตรงกันข้าม ถ้าจะเอาวิธีการของคนอังกฤษมาใช้ทั้งดุ้นโดยไม่มีการดัดแปลง ก็จะเป็นการผิดพลาดอย่างมหันต์ แต่บันทึกนี้อาจทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดอะไรบ้าง

สำหรับโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ข้าไม่เป็นที่หวังการปั้นนักเรียน "ชั้นมัธยม" ให้เป็นเทวดาเหมือนกันหมดทุกคน ได้คะแนนกันคนละหลายพันคะแนนเท่าการสร้างเด็กหนุ่มที่ขยันขันแข็ง และสะอาดทั้งทางร่างกายและจิตใจ เตรียมพร้อมที่จะรับภาระต่างๆ ซึ่งจะมีมาในอนาคต ข้าไม่ต้องการนักเรียนตัวอย่างที่สอบไล่ได้คะแนนชั้นเกียรตินิยมทุกๆ ครั้ง ข้าไม่ต้องการตำราเรียนที่เดินได้ ที่ข้าอยากได้นั้นคือ เยาวชนที่เป็นสุภาพบุรุษ ซื่อสัตย์สุจริต มีอุปนิสัยใจคอดี และข้าจะไม่ไ้ใครเศร้าเลย ถ้าเจ้ามหารายงานว่า เด็กคนหนึ่งเขียนหนังสือไม่คล่อง คิดเลขเศษซ้อนไม่เป็น และไม่รู้อักษรราชาคณะเลย ถ้าข้ารู้ว่าเด็กคนนั้นได้ศึกษาพอที่จะรู้ว่าความเป็นลูกผู้ชายคืออะไร และซื่อสัตย์คืออะไร ข้าไม่อยากจะยิน "คนฉลาด" บ่นอีกว่า "ปัญหาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด" สิ่งที่ข้าต้องการในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง คือ ให้การศึกษาเป็นเครื่องทำให้เด็กเป็นเยาวชนที่น่ารัก และเป็นพลเมืองดี ไม่ใช่ทำลายบุคลิกภาพเสียหมด โดยบรรทุกหลักสูตรและระบบการต่างๆ ลงไป ข้าต้องการให้การศึกษาเป็นสิ่งที่งดงาม จนทำให้เด็กที่ออกไปแล้วหวนกลับมาคิดถึงในวันข้างหน้าด้วยความภาคภูมิใจ ขออย่าเอาโรงเรียนของข้าไปเปรียบกับโรงเรียนอื่น เพราะมีจุดหมายต่างกัน ถ้าข้าอยากจะได้โรงเรียนธรรมดาเพียงหลังหนึ่ง สร้างเป็นโรงเรียนไปมาจะไม่ดีกว่าหรือ จะสร้างโรงเรียนกินนอนขึ้นมาทำไม

ที่ข้ากล่าวมานี้จะเข้ากันได้ กับระบบการศึกษาของเจ้าหรือไม่ก็ตาม ถ้าเข้ากันได้ข้าก็ดีใจ แต่ถ้าเข้ากันไม่ได้ ก็ขอให้วิธีการของข้าได้รับการพิจารณาดำเนินการโดยยุติธรรมด้วย อย่าพยายามบังคับให้ครูของข้าทำตามข้อไขของเจ้า ให้ทำตามข้อไขของข้าเถิด เพราะที่ฟ้าประทานนี้ ข้าคิดให้เขาเล่น และตัวข้าเองจะเป็นผู้ให้ถ้วยรางวัล

พระบรมนามาภิไธย

ผังที่ดินสวนกระจางซึ่งพระราชทานให้เป็นที่ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง

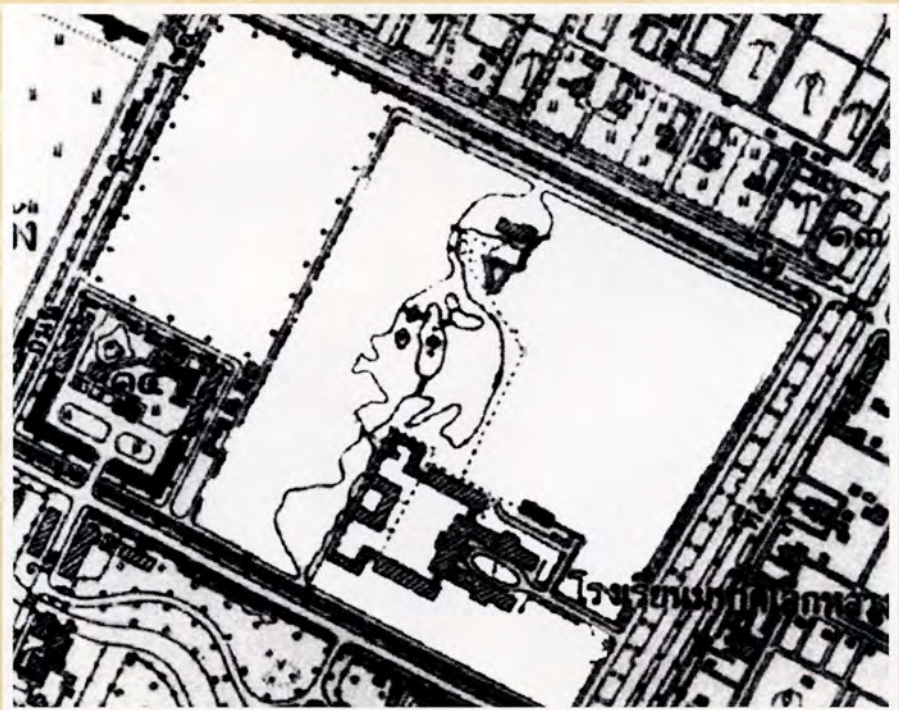
ตลอดระยะเวลาเกือบร้อยปีนับแต่พระราชทานกำเนิดโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ซึ่งเป็นปีแรกในรัชกาล โรงเรียนมหาดเล็กหลวงหรือที่ได้รับพระราชทานนามใหม่ว่า “วชิราวุธวิทยาลัย” ได้ยึดมั่นจัดการอบรมนักเรียนตามพระบรมราชาบายที่ได้พระราชทานไว้มาโดยตลอด จวบจนวชิราวุธวิทยาลัยจะมีอายุครบ ๑๐๐ ปีบริบูรณ์ในวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ และจะเป็นวาระเดียวกับการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปีแห่งการ

ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับรัชทายาทเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ซึ่งตลอด ๑๕ ปีเศษแห่งรัชสมัย ได้ทรงตราครุฑพระวรกายและทูลเทพระปรีชาสามารถปฏิบัติพระราชกรณียกิจงานปกครองอันเป็นการวางรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดระบบการศึกษาไทยเป็น ประถม มัธยม และอุดมศึกษาซึ่งได้รากฐานการศึกษาของไทย

สืบมาจนถึงทุกวันนี้ โปรดให้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาที่กำหนดให้เด็กไทยทุกคนต้องเล่าเรียนจนจบชั้นประถมศึกษาเป็นอย่างน้อย ทรงจัดตั้งเมืองจำลองประชาธิปไตยเพื่อฝึกฝนคนไทยให้รู้จักวิถีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โปรดให้ขยายเส้นทางรถไฟไปทั่วประเทศพร้อมกับโปรดให้ตัดถนนเชื่อมต่อกับทางรถไฟเพื่ออำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรในชนบทที่ห่างไกลในการนำผลผลิตการเกษตรออกสู่ท้องตลาด ทรงเร่งรัดพัฒนาระบบชลประทานลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และโปรดให้สร้างเขื่อนพระราม ๖ เป็นเขื่อนทด

และสงน้ำแห่งแรกของประเทศไทย ในด้านการแพทย์และสาธารณสุข ทรงจัดตั้งวชิรพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และสถานเสาวภา ทั้งทรงส่งเสริมให้คนไทยรู้จักการออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬา ทรงส่งเสริมและสนับสนุนให้คนไทยเล่นกีฬาฟุตบอล ทั้งยังได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยขึ้นเป็นสมาคมกีฬาแห่งแรกของประเทศไทย

พระราชกรณียกิจสำคัญที่ทรงบำเพ็ญมาตลอดรัชสมัยนั้นมีมากมายสุดที่จะพรรณนา แต่พระราชกรณียกิจอันเป็นคุณูปการสำคัญ

โรงเรียนมหาดเล็กหลวงที่สวนกระจิง สมัยเป็นเรือนไม้หลังคาจาก

ซึ่งคงตราตรึงอยู่ในดวงใจของพสกนิกรไทยทุกคนสืบมาจนถึงทุกวันนี้ คือ การที่ได้ทรงดำเนินพระบรมราชวิเสดบายอันสุขุมล้าลึก นำสยามประเทศเข้าร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ประเทศสยามหลุดพ้นจากข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมทั้งหลาย และสามารถกอบกู้เอกราชทางการศาลรวมทั้งข้อจำกัดในการเรียกเก็บภาษีที่เรียกกันว่า “ภาษีร้อยละ ๓” อันเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชาติได้สำเร็จแล้ว ผลจากการเป็นประเทศ

ผู้ชนะในสงครามโลกครั้งที่ ๑ นี้ ยังนำสยามประเทศก้าวขึ้นสู่การยอมรับของนานาอารยประเทศ

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาตินานัปการ นักเรียนเก่าวิชาวุฒวิद्याลัยซึ่งล้วนเป็นผู้ที่ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาชุบเลี้ยงมาตลอดชีวิตของการเป็นนักเรียน จึงได้พร้อมกันนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดสร้างพระบรม

ทหารไทยเดินสวนสนามผ่านประตูชัย กรุงปารีส ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1

ราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานเป็นภายในโรงเรียน เพื่อให้คณาจารย์และนักเรียนได้ถวายราชสักการะด้วยสำนึกแห่งความกตัญญูในเบื้องพระยุคลบาทมิรู้เสื่อมคลาย จึงได้มอบหมายให้นายอนิก สมบูรณ์ ดำเนินการปั้นหล่อพระบรมรูปขนาดเท่าพระองค์ ทรงเครื่องพระมหากษัตริย์ยุค เนื่องในการทรงประกาศสงครามกับเยอรมนี และออสเตรีย - ฮังการี เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

การทรงเครื่องพระมหากษัตริย์ยุคครานั้น มีบันทึกในจดหมายเหตุพระราชกิจของกระทรวงวังว่า ถึงเวลาพระฤกษ์ เสด็จสู่ห้องทรงภายในพระที่นั่งภานุมาศจำรูญ (พระที่นั่งบรมพิมาน) ทรงพระมุรธาภิเศกสนานแล้ว ทรงฉลองพระองค์อย่างน้อยตามตำราพิชัยสงครามที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเคยทรงในเวลาออกศึกไว้ข้างใน แล้วทรงฉลองพระองค์ พระภูษาถุงพระบาทและฉลองพระบาทสีแดงตามกำลังวัน ทรงสวมพระสังวาลย์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวรารัตน์เคียงพระอังสาขวา ทรงทัดใบมะตูมที่พระกรรณทั้งสองข้าง พระหัตถ์ขวาทรงถือข้อชัยพฤกษ์^๖ พระหัตถ์ซ้ายทรงถือพระแสงดาบคาบค่าย แล้วเสด็จลงประทับ

พระราชยานที่เกยหน้าพระที่นั่งภานุมาศจำรูญ เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนราบไปเทียบที่เกยหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงพระดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ถวายนมัสการพระพุทธรูปหามณเฑียรต้นปฏิมากรแล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับโดยกระบวนราบในทางเดิม

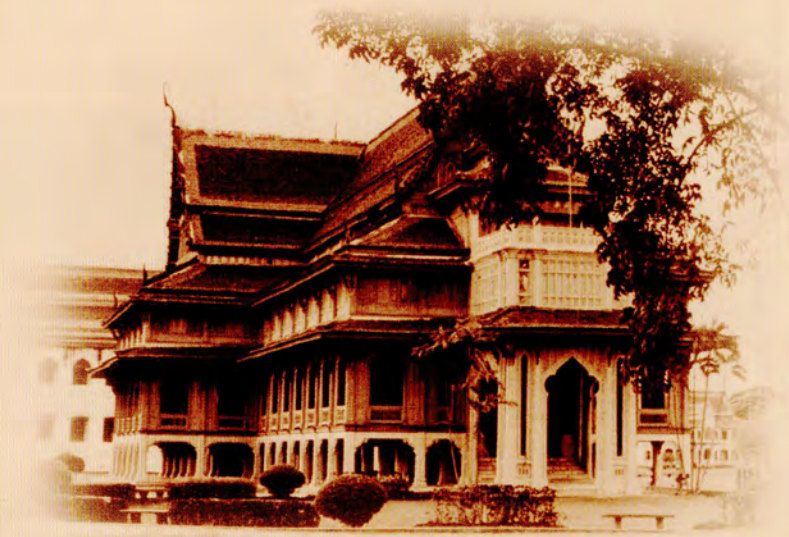
ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงดำเนินพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาตินานัปการ สมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้มอบหมายให้ นายอนิก สมบูรณ์ ศิลปินคนหนึ่งของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีเป็นผู้ปั้นหล่อพระบรมรูปทรงเครื่องพระมหากษัตริย์ยุค ขนาดเท่าพระองค์จริง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เสด็จแทนพระองค์ไปทรงเททองหล่อพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องพระมหากษัตริย์ยุคนี้ ณ มณฑลพิธีภายในงานวชิราวุธานุสรณ์ พระราชอุทยานสราญรมย์ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕ แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์นี้ เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘

^๖ จมื่นอมรรตุมารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม ๕ ว่า “พระหัตถ์เบื้องขวาทรงถือใบยอ ทั้งทรงทัดใบสนที่พระกรรณเบื้องซ้ายอีกด้วย”

นำชม หอประชุม

เมื่อ

โรงเรียนมหาดเล็กหลวงย้ายจากพระบรมมหาราชวังมาเปิดสอนที่สวนกระจิงซึ่งเป็นที่ตั้งถาวรของโรงเรียนสืบมาจนถึงทุกวันนี้แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้นำายเอเดเวิร์ด ฮีลีย์ สถาปนิกชาวอังกฤษ ซึ่งเข้ามารับราชการเป็นครูอยู่ที่โรงเรียนช่างของสามัคยาจารย์ (ต่อมาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อว่า “โรงเรียนเพาะช่าง”) เป็นผู้ออกแบบก่อสร้างโรงเรียนถาวรต่อไป

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้โรงเรียนมหาดเล็กหลวงนี้เป็นประดุจพระอารามหลวงประจำรัชกาล เมื่อจะโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอาคารถาวรขึ้นในโรงเรียนจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้นำแนวคิดในการจัดสร้างพระอารามหลวงมาปรับใช้ในการวางผังและก่อสร้างอาคารในโรงเรียน และก่อนที่จะเริ่มการออกแบบก่อสร้างก็ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้นายฮิลล์เดินทางขึ้นไปเมืองสุโขทัยและศรีสัชนาลัย เพื่อศึกษารูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมไทยจากโบราณสถานในเมืองเก่าสุโขทัยและศรีสัชนาลัยก่อน แล้วจึงกลับลงมาออกแบบก่อสร้างหอสมุดและตึกครูตึกนักเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง รวมทั้งตึกโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่จะโปรดให้สร้างขึ้นในที่ดินพระราชทานที่ตำบลพุม่วง

หอสมุดที่นายฮิลล์ออกแบบและกำหนดสถานที่ตั้งไว้ที่กึ่งกลางโรงเรียน ค่อนไปทางด้านตะวันออก ใกล้กับแนวคลองเปรมประชากร ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นด้านหน้าของโรงเรียนนั้น นอกจากจะให้สอดคล้องกับคตินิยมของพับบลิสกูล (Public School) ในอังกฤษ ที่มักจะจัดให้มี Church หรือหอสมุดอยู่กลางโรงเรียน เพราะการอบรมนักเรียนให้เป็นผู้มีศานานั้น ถือเป็นหลักสำคัญของพับบลิสกูลแล้ว ยังมีพระราชประสงค์ให้หอสมุดและอาคารต่างๆ ในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงซึ่งเป็นประดุจ

พระอารามหลวงประจำรัชกาลนี้เข้าคู่กันกับวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้นไว้เป็นพระอารามหลวงประจำพระราชวังดุสิตที่อีกฟากหนึ่งของเขาดินวนา

ในการออกแบบก่อสร้างหอสมุดของโรงเรียนมหาดเล็กหลวง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระสมิทธเลขา (ปลั่ง วิภาตะศิลปิน) ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็น เสวกเอก พระยาจินดารังสรรค์ มาร่วมออกแบบกับนายฮิลล์ ครั้นการออกแบบก่อสร้างหอสมุดของโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ซึ่งมีโครงสร้างโดยรวมเป็นสถาปัตยกรรมตะวันตกแบบเดียวกับศาสนสถานสำคัญในคริสต์ศาสนา ผสานกับคตินิยมของพระอุโบสถและศาลาการเปรียญในพระบรมพุทธรศาสนา กล่าวคือ มีการนำรูปแบบของศาลาการเปรียญซึ่งเป็นศาลาโล่งขนาดใหญ่มีเสาเรียงรายที่ได้ถุนเป็นจำนวนมากมาประยุกต์กับโครงสร้างของหอสมุด ในขณะที่ชั้นบนซึ่งเป็นประดุจพระอุโบสถก็มีการจัดวางโครงสร้างภายในไว้คล้ายกับโบสถ์ในคริสต์ศาสนา เช่นเดียวกับพระอุโบสถวัดนิเวศธรรมประวัติ

ภายในหอสมุดด้านทิศตะวันตก มีฉากไม้ประดับกระจกกันพื้นที่ส่วนหน้าซึ่งเป็นที่นั่งประชุมของนักเรียนนอกจากส่วนในที่จัดไว้เป็นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและเป็นที่นั่งประจำของคณาจารย์ ที่ริมขอบตอนกลางของฉาก

ไม้ประดับกระจกนั้นเป็นตู้กระจกประดิษฐาน
ทรงพระมณูแกลงสาร พื้นสีดามีลายกลางเป็น
รูปฤๅษีถือใบลานในซุ้มเสมา ซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานเป็นธงประจำกองลูก
เสือหลวง กองลูกเสือกองแรกของประเทศไทย
กับธงการทูตราชหรือธงไชยเฉลิมพลประจำ
กรมนักเรียนเสือป่าหลวง ซึ่งพื้นธงเขียนสีเป็น
ธงไตรรงค์มีอักษรพระบรมนามาภิไธย ร.ร.

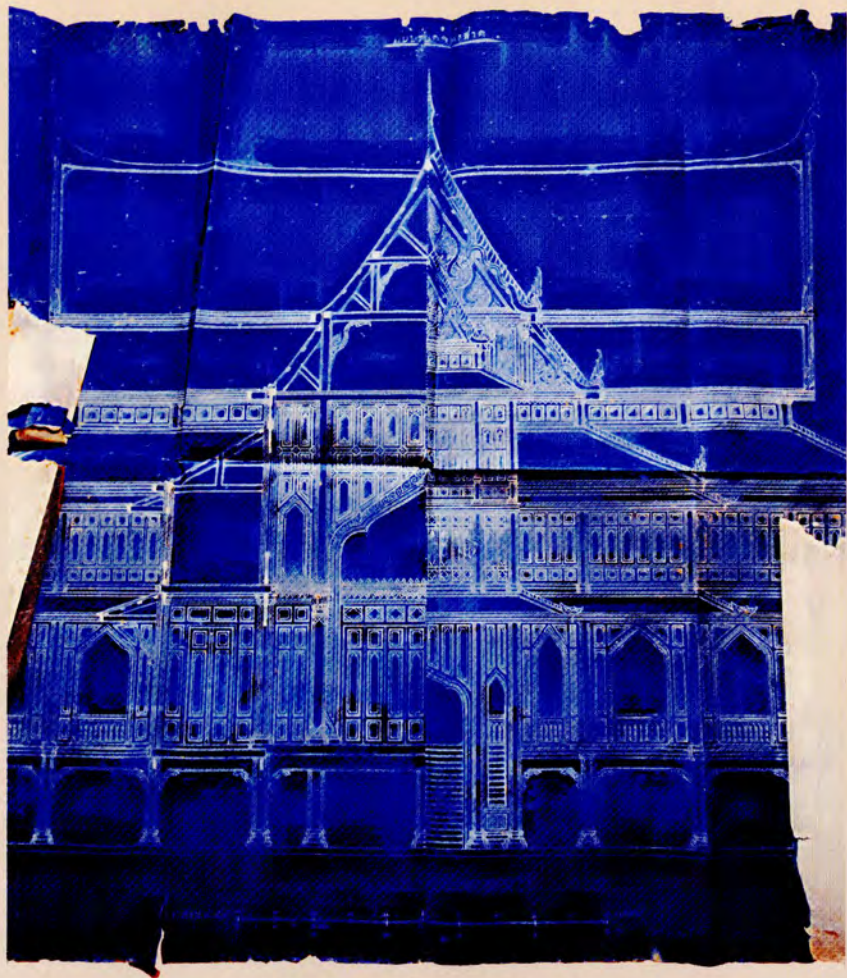
๖ พระมหามงกุฎอยู่เหนือที่ตอนกลางผืนธง
ทั้งสองด้าน ที่มุมธงด้านชิดคันธงเป็นแผ่นผ้า
สีเขียวหมายเหล่าพวกรหรือราบเบา ซึ่งเป็นสี
ประจำเหล่าของกรมนักเรียนเสือป่าหลวง มีรูป
หน้าเสือสวมเทริดอันเป็นสัญลักษณ์ของหน่วย
เสือป่าในสังกัดกองเสนาหลวงรักษาพระองค์
หรืออีกนัยหนึ่งคือ กองพลเสือป่าหลวงรักษา
พระองค์ รอบหน้าเสือนั้นมีอักษรบอกนามกรม
อยู่ตอนบน ตอนล่างเป็นคติพจน์ "เสียชีพอย่า
เสียสัตย์"

ถัดเข้าไปชิดกับผนังสกัดด้านทิศตะวันตก
ตก เป็นที่ประดิษฐานธรรมาสันบุษบกซึ่ง
กล่าวกันว่าเป็นธรรมาสันเทศน์ซึ่งพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อคราว
พระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระมหา
สมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระราช
อุปัชฌายาจารย์ในพระองค์ และเมื่อเสร็จงานแล้ว
ได้โปรดเกล้าฯ ให้เชิญมาเป็นธรรมาสันเทศน์
ประจำหอสมุดโรงเรียนมหาดเล็กหลวง

ธรรมาสันบุษบกนี้เมื่อคราวที่เซอร์
ระพินท์ นารถจุกอร์ ปราชญ์ชาวอินเดีย

นามอุโฆษผู้เคยได้รับรางวัลโนเบลเดินทาง
มาประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้
เคยขึ้นนั่งแสดงปาฐกถาบนธรรมาสันบุษบก
ให้นักเรียนวชิราวุธวิทยาลัยรับฟังมาแล้ว
ปัจจุบันธรรมาสันบุษบกนี้ใช้เป็นที่ตั้งโต๊ะหมู่
ประดิษฐานพระพุทธรูปในการประชุมสวดมนต์
ไหว้พระในวันจันทร์ถึงวันเสาร์ และทำวัตรเช้า
ในวันอาทิตย์ ส่วนในวันบำเพ็ญพระราชกุศล
อุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายนของทุกปี
นั้น ในตอนเช้าเจ้าพนักงานพระราชพิธีจะเชิญ
พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ ๖ จากพระบรม
มหาราชวังมาประดิษฐานเหนือโต๊ะหมู่บูชาใน
ธรรมาสันบุษบกนี้ และเชิญกลับเมื่อเสร็จการ
พระราชพิธี นอกจากนี้ในวันพระราชทาน
ประกาศนียบัตรและรางวัลประจำปีก็จะเชิญ
พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวขึ้นประดิษฐานเป็นการเฉพาะคราว

ที่ตอนบนของผนังด้านทิศตะวันตก
เหนือธรรมาสันบุษบก เป็นที่ประดิษฐาน
พระวิสูตร ๓ องค์ องค์กลางเป็นพระวิสูตร
พระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมราช
กุญฑาภรณ์ องค์ขวาเป็นพระบรมฉายาลักษณ์
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
เครื่องจอมพล จอมทัพบกสยาม และองค์
ซ้ายเป็นพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงเครื่องเต็มยศ

พิมพ์เขียวหอประชุมโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

จอมพล ผู้บังคับการพิเศษกรมทหารราบที่ ๑
มหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระวิสุตรพระบรมราชูปถัมภ์กาวชิราวุธ
วิทยาลัยทั้ง ๓ องค์นี้ปกติดึงเปิดอยู่ เว้นแต่ใน
เวลาที่มีการพระราชพิธีหรือพิธีการของโรงเรียน
จึงจะมีการเปิดพระวิสุตรองค์ทางขวาและองค์

ทางซ้ายไว้ก่อน และเมื่อประธานในพิธีเสด็จ
หรือเดินทางมาถึงหอประชุมเรียบร้อยแล้ว
นักเรียนจึงจะร้องเพลงมหาวชิราวุธราชสดุดี
พร้อมกับไขพระวิสุตรองค์กลาง เป็นสัญญาณ
ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้
เสด็จออกประทับเป็นประธานในพิธีนั้นแล้ว
และเมื่อเสร็จพิธีการต่างๆ แล้ว วงจุลดุริยางค์

พระราชลัญจกรพระวชิราวุธ

พระราชลัญจกรมหาไถ่การ

พระราชลัญจกรหงส์พินาน

พระราชลัญจกรพระครุฑพาที

จะบรรเลงเพลงสรรเสริญเสื่อป่า หรือที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า สรรเสริญพระบารมีบทพระสุบิน พร้อมกันนั้นพนักงานจะไซ้พระวิสสุตรปิดลงอย่างช้าๆ จนลับพระองค์พร้อมกับเสียงเพลงที่เลือนหายไปกับสายลมสมดังที่ทรงพระสุบิน เป็นสัญญาณว่าเสด็จขึ้นแล้ว ประชานในพิธีจึงจะเสด็จลงหรือลงจากหอประชุม

ธรรมเนียมการเปิดปิดพระวิสสุตรนี้มีมาแต่แรกตั้งโรงเรียนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ เริ่มจาก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมฉายาลักษณ์ให้โรงเรียนองค์หนึ่ง เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีจึงให้เชิญไปประดิษฐานไว้ที่ห้องประชุมของโรงเรียนซึ่งในเวลานั้นยังตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง แล้วได้จัดให้มีพระวิสสุตรปิดคลุมพระบรมฉายาลักษณ์ไว้พร้อมกับได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตวางหลักเกณฑ์การเปิดปิด

พระวิสูตรไว้เป็นหลักปฏิบัติสืบมาจนถึงทุกวันนี้ว่า ยามใดที่เปิดพระวิสูตรเผยให้เห็นพระบรมรูปในพระวิสูตรแล้วให้ถือว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก ให้ทุกคนที่ประชุมพร้อมกันอยู่ ณ ที่นั้นปฏิบัติตนเสมือนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่หน้าพระพักตร์ และเมื่อเสร็จพิธีพนักงานไขพระวิสูตรปิดจนลับพระองค์แล้วก็ให้ถือว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นแล้ว

ลงจากหอสวดมาด้านล้าง นอกจากเสาคอนกรีตย่อมไม้สิบสองจำนวน ๔๘ ต้นที่เป็นฐานรองรับหอสวดทั้งหลังแล้ว เมื่อแหงนมองขึ้นไปบนหลังคา จะเห็นหลังคากระเบื้องเคลือบสีพร้อมด้วยซ้อฟ้า ไบระกา ทางหงส์ นาคสะดุ้งตามฐานานุศักดิ์ของสถาปัตยกรรมไทยแล้ว ที่หน้าบันของหอสวดทั้งสี่ทิศยังได้โปรดเกล้าฯ ให้จำหลักไม้เป็นภาพพระราชลัญจกรสำคัญของแผ่นดินทั้งสิ้น ๔ องค์ คือ

ด้านทิศตะวันออก (ด้านหน้า) - พระราชลัญจกรพระวชิระ (หมายถึงพระอินทร์)

ด้านทิศใต้ (ด้านคณะจิตรลดา) - พระราชลัญจกรมหาโองการ (หมายถึงพระอิศวร)

ด้านทิศตะวันตก (ด้านตึกขาว) - พระราชลัญจกรหงส์พิมาน (หมายถึงพระพรหม)

ด้านทิศเหนือ (ด้านสนามหน้า) - พระราชลัญจกรพระครุฑพาว์ (หมายถึงพระนารายณ์)

อาจจะกล่าวได้ว่า หอสวดโรงเรียนมหาดเล็กหลวงหรือหอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

นี้ นอกจากจะเปรียบเป็นวิมานที่สถิตของพระเป็นเจ้าทั้งสิ้นแล้ว ยังคงมีสถานะเป็นพระอุโบสถและศาลาการเปรียญของพระอารามหลวงประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ต่างจากพระอุโบสถทั้งหลายตรงที่หอสวดหรือหอประชุมแห่งนี้ไม่มีพระพุทธรูปเป็นประธานดังเช่นในพระอุโบสถทั่วไป หากแต่มีพระบรมฉายาสถิลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานเป็นประธานแทน

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรมของโรงเรียนมหาดเล็กหลวงหรือวชิราวุธวิทยาลัยให้มีรูปลักษณ์เป็น "ฝรั่งแต่งเครื่องไทย" เช่นนี้ น่าจะมาจากพระบรมราชปณิธานที่ได้ทรงประกาศไว้ในที่ชุมนุมประกาศสถาปนาพระอิสริยยศักดิ์เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ณ สถานอัครราชทูตสยาม กรุงลอนดอน เมื่อพระชนม์มีอายุเพียง ๑๓ พรรษา ซึ่งต่อมานักเรียนเก่ามหาดเล็กหลวงหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้รื้อยกรองไว้ว่า

พระมหาธีรราชประกาศไว้ที่อังกฤษสมัยทรงศึกษาว่าเมื่อไรได้เสด็จกลับพาราจะเป็นไทยยิ่งกว่าเมื่อไปเรียน

วราชาติ มีชูบท

กระแสร่ำพระบรมราชโองการ ซึ่งบรรจู่ไว้ในศิลาพระฤกษ์ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง^๑

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาล เปนอดีตภาค ๒๔๕๘ พรรษา กาล
ปัตยุบัน จันทรโคจร ศศิสัมพันธ์สร อาสยุชมาศ ชุนหีบักษ์ จาตุหลีดิถี
จันทรवार สุริยคติกาล ธันวาคมมาศ วิสติมสุรทิน โดยกาลนิยม

^๑ "กระแสร่ำพระบรมราชโองการ ซึ่งบรรจู่ไว้ในศิลาพระฤกษ์ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง",
ราชกิจจานุเบกษา ๓๒ (๒๖ ธันวาคม ๒๔๕๘), หน้า ๒๒๖๖ - ๒๒๗๒.

แต่พระองค์มาทรงรู้สึกว่าเป็นกาลปัตยุบันนี้ พระอารามสำคัญๆ ในพระมหานครนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชวงศ์จักรีที่ได้เสด็จถว้ลยราชย์มาก่อนพระองค์ถึง ๕ รัชกาลแล้วนั้น ก็ได้ทรงสถาปนาขึ้นไว้แล้วหลายพระอาราม แลพระองค์ผู้เป็นทนายทาสีสันตติวงศ์ก็ทรงทบทวนดูแลปฏิสังขรณ์พระอารามเหล่านั้นอยู่แล้ว ครั้นว่าพระองค์จะทรงสถาปนาพระอารามขึ้นใหม่ ก็จะเกินกว่าความจำเป็นในส่วนทางบำรุงพระศาสนา ซ้ำจะเป้นภาระเพิ่มขึ้นโดยไม่มีผลดีเพียงพอ อนึ่ง พระอารามต่างๆ นั้นก็ย่อมเป้นสำนักที่ศึกษาของกุลบุตรเ้าแต่โบราณกาล แต่ในปีตยุบันสมัยนี้ การศึกษาต้องจัดการให้แพร่หลายไพศาลยิ่งขึ้นกว่าเก่าก่อน เพราะว่าการเจริญแห่งประเทศบ้านเมืองในสมัยต่อไปนี้ ที่จะเป้นปึกแผ่นแน่นหนาได้แท้จริงก็ด้วยอาศัยศิลปวิทยาเป็นที่ตั้ง จึงมีพระราชประสงค์จะทรงทบทวนการศึกษาศาสนาของชาติบ้านเมือง ให้รุ่งเรืองทันต่างประเทศเขาอื่น พระราชดำริเรื่องนี้ได้มีมาแต่ครั้งยังทรงดำรงพระเกียรติยศอยู่ในตำแหน่ง

พ.ศ. ๒๔๕๓.

เริ่มสร้างโรงเรียนมหาดเล็กหลวง.

วันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ของไทย
 รัชกาลที่ ๖ ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
 ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้นที่วังสราญรมย์ และทรง
 ดำเนินการก่อสร้างโรงเรียนขึ้นที่วังสราญรมย์
 และทรงตั้งโรงเรียนขึ้นที่วังสราญรมย์
 ส่วนโรงเรียนมหาดเล็กเก่า, ที่โรงเรียนในเขตที่ ๕
 อำเภอเมืองหลวง, และโรงเรียน
 "โรงเรียนข้าราชการพลเรือน" เดิมชื่อ

ลายพระราชหัตถ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เรื่องตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง

สมเด็จพระยุพราช คือ ได้ทรงจัดโรงเรียนขึ้นที่วังสราญรมย์ และพระตำหนักสวนจิตรลดา ได้ทรงจัดการศึกษาด้วยพระองค์เอง แต่ในครั้งนั้นเป้นแต่ทรงจัดขึ้นเล็กน้อยมีนักเรียนเฉพาะแต่มหาดเล็กเข้าไปในกรมเป้นการทดลองเพื่อเป้นทางที่จะได้ทรงพระราชดำริต่อไป

ครั้นเมื่อพระองค์ได้เสด็จเสด็จถว้ลยราชย์สมบัติ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกโรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งสมเด็จพระบรมชนกนาถได้ทรงสถาปนาไว้ ขึ้นเป้นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เฉลิมพระบรมนามาภิไธยในสมเด็จพระบรมชนกาธิราชเจ้า แลพระราชทานเงินซึ่งราษฎรเรียรายกันสร้างพระบรมรูปทรงม้า เป้นอนุสาวรีย์

ถวายแต่สมเด็จพระบรมชนกนาถ ซึ่งยังมีเหลืออยู่เป็นจำนวนเงิน ๕๘๒,๖๗๒ บาท สำหรับเป็น
ทุนปลูกสร้างมหาวิทยาลัยต่อไป

ในขณะเดียวกันนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กหลวงชั้น
พระราชทานที่ดินส่วนพระองค์ตำบลสวนดุสิตระหว่างถนนช่างฮีใน ถนนดวงเดือนใน แลคลอง
เปรมประชากรให้เป็นที่ตั้งโรงเรียน แลพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ปลูกสร้างโรงเรียน
แลเรือนชั่วคราวขึ้น ย้ายนักเรียนมหาดเล็กข้าหลวงเดิมซึ่งตั้งสอนอยู่ในพระบรมมหาราชวังให้ได้
เปิดการสอนทันในต้นปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๔ แลขยายการรับนักเรียนอื่นๆ เข้าเรียนตามสมควร
ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นเงินเดือนครูบาอาจารย์ แลเจ้าพนักงานกับค่าใช้สอยใน
การโรงเรียนทั่วไป การโรงเรียนได้ดำเนินขึ้นโดยรวดเร็วสมดังพระราชประสงค์เป็นที่นิยมแห่งมหาชน
ชาวไทย และชาวต่างประเทศเป็นอันมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการสร้างตึกโรงเรียน
ขึ้นโดยถาวรวิจิตรอย่างแบบไทย เพื่อให้ปรากฏศิลปะของไทยไว้เป็นตัวอย่างสืบไป

จางวางโท พระยาประสิทธิ์ศุภการ (ม.ล.เพื่อ ฟิ่งบุญ) อธิบดีกรมมหาดเล็กและกรรมการ
จัดการโรงเรียนมหาดเล็กหลวงได้รับกระแสพระบรมราชโองการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
กรมศิลปากรจัดการก่อสร้าง มหาเสวกเอก เจ้าพระยาธรรมาธิกรณธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล)
เสนาบดีกระทรวงวังแผนแม่กอง มหาเสวกตรี พระยาวิสุทธกรรมศิลป์ประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์) เป็น
นายงาน เสวกตรี พระสมิททเลขา (ปลั่ง) เป็นผู้ให้แบบ จัดการสร้างโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้น
มีหอสวดที่อยู่ที่ยื่นที่เล่นพร้อมสรรพ แต่ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ นี้ ให้สร้างหอสวดและที่อยู่ของครู
และนักเรียน ๕ หลังก่อน

หอสวดยาวแต่ทิศตะวันออกจดทิศตะวันตก ๔๔ เมตร ๓๐ เซนติเมตร ด้านกว้าง ๒๗
เมตร ๖๖ เซนติเมตร มุขด้านตะวันตกกว้าง ๑๕ เมตร ยื่นออกมาจากตัวตึก ๓ เมตร ตั้งแต่มุขมาทางทิศ
ตะวันออก ๑๘ เมตร หักมุมข้างทางทิศเหนือและทางทิศใต้ข้างละ ๖ เมตร ต่อนั้นมาคางกว้าง
๑๕ เมตร สูงแต่พื้นดินถึงพื้นชั้นล่าง ๒ เมตร แต่พื้นชั้นล่างถึงเพดาน ๑๐ เมตร แต่เพดาน
ถึงอกไก่ ๗ เมตร รวมสูงตั้งแต่พื้นดินถึงอกไก่ ๑๙ เมตร การทำรากหอสวดได้ขุดดินเป็นคลอง
รากลึก ๑.๕๐ เมตร กว้างระหว่าง ๑๕ ถึง ๒๗ เมตร ตีเข็มไม้แก่นวัดผ่าศูนย์กลาง ๑๒ ถึง
๑๖ เซนติเมตร ยาว ๓.๐๐ เมตร เมื่อตีเข็มแล้วได้กระทุ้งอิฐหักให้แน่นหนา ๑๐ เซนติเมตร
แล้วประสมคอนกรีตเทลงไปตามคลองรากทับอิฐหักรากหนา ๔ เซนติเมตร เมื่อได้เทคอนกรีต
ได้ระดับดีแล้ว ได้วางเหล็กขนาด ๒ เซนติเมตรครึ่งจนถึง ๑ เซนติเมตร ชัดเป็นตาตารางตาม
คลองรากเต็มตลอด ข้างบนเหล็กตารางเทคอนกรีตหนา ๑๐ เซนติเมตร ตามระหว่างราก
หอสวดได้มีเอ็นเหล็กคานคอนกรีตทาบติดต่อเสาทุกเสารวม ๘๘ เสา ส่วนตึกครุฑตึกนักเรียนอีก
๔ หลังก็ได้ลงรากพร้อมกันไปทีเดียว

ครั้นต่อมาทรงพระราชดำริว่า การก่อสร้างโรงเรียนมหาดเล็กหลวงซึ่งได้เริ่มทำรามาบัดนี้สมควรที่จะก่อพระฤกษ์ได้แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการก่อพระฤกษ์โรงเรียนมหาดเล็กหลวง เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๑ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ แต่หากโดยเวลานั้นมีราชการมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เริ่มทำเสียแต่ก่อนการอื่น ณ วันจันทร์ที่ ๒๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ ตรงกับจันทร์คติกาลเดือนอ้าย ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็งศก จุลศักราช ๑๒๗๗ เวลาบ่าย ๔ โมงกับ ๑๓ นาที เป็นเวลาปฐมฤกษ์ตามเวลาที่โหราธิบดีได้คำนวณทูลเกล้าฯ ถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาพระราชอาคันตุกะผู้ใหญ่ผู้น้อยรวม ๑๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางศิลาพระฤกษ์สร้างโรงเรียนมหาดเล็กหลวง

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จารึกกระแสน้ำพระบรมราชโองการนี้บรรจุไว้ ณ ศิลาพระฤกษ์ ณ วันจันทร์ที่ ๒๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ จันทร์คติกาล เดือนอ้าย ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็งศก จุลศักราช ๑๒๗๗ เป็นปีที่ ๖ หรือวันที่ ๑๘๖๖ ในรัชกาลปัตยุบัน

ภาพถ่ายเส้นนักเรียนมหาดเล็กหลวง มีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

